

Prevence kriminality dětí a mládeže z pohledu sociálního pedagoga v Policii ČR

Bc. Dagmar Frolová

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Dagmar FROLOVÁ

Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

**Téma práce: Prevence kriminality dětí a mládeže z pohledu
sociálního pedagoga v Policii ČR**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části:

**výklad základních pojmů, charakteristika kriminality dětí a mládeže, prevence kriminality
zaměřená na výchovu dětí a mládeže**

Zpracování praktické části:

**popis výzkumného problému, vymezení výzkumného souboru, zpracování výsledků
výzkumu a jejich vyhodnocení**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., et al. Práce s rizikovou mládeží. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-064-2.

VEČERKA, K. a kol. Prevence kriminality v teorii a praxi. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-48-6.

NIKL, J. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci. Praha: PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V., Kriminalita mládeže. Praha: PA ČR, 2001. ISBN 80-7251-070-3.

ZAPLETAL, J., Prevence kriminality. Praha: PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-096-5.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **19. února 2009**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. května 2009**

Ve Zlíně dne 19. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně

13.5.2009

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na prevenci kriminality dětí a mládeže.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy prevence kriminality dětí a mládeže, popsána charakteristika kriminality dětí a mládeže. Společné rysy této kriminality a sociální faktory, které ji ovlivňují – vliv rodiny, školy, vrstevníků, využití volného času a vliv médií. Informuje o struktuře, objektech a subjektech prevence kriminality a o preventivní práci Policie České republiky. V praktické části je proveden výzkum úrovně právního vědomí studentů středních škol.

Klíčová slova: prevence, kriminalita mládeže, kriminogenní faktor, delikvence, dítě, mládež, škola, rodina.

ABSTRACT

This working is oriented on prevention crime of children and youth.

In theoretic part is statement of basic notions of prevention crime of children and youth, described crime of children and youth. Together trakte of this crime and social factors, which her affect – effect family, school, peers, utilization free time and effect media. Inform about structure, object and boches prevention crime and about prevention Czech republic Police's work. In pratical part is made research levels law consciousness students of second school.

Keywords: prevention, criminality of youth, criminological factors, delinquency, child,k youth, schoul, family.

*Děkuji panu Mgr. Štefanu Chudém, Ph.D. za odborné vedení,
podněty a pomoc při zpracování této diplomové práce.*

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom uvedené prameny a literaturu.

Zlín 2009

.....
Bc. Dagmar Frolová

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	13
1.1 KRIMINALITA	13
1.2 PREKRIMINALITA.....	13
1.3 DELIKVENCE	13
1.4 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY.....	13
1.5 KRIMINÁLNÍ POLITIKA A PREVENTIVNÍ POLITIKA	13
1.6 SOCIÁLNÍ KONTROLA A KONTROLA KRIMINALITY	14
1.7 KRIMINÁLNÍ PREVENCE	14
1.8 DÍTĚ	15
1.9 MLÁDEŽ.....	15
1.10 MLADISTVÝ.....	15
2 CHARAKTERISTIKA KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	16
2.1 POSTOJE SPOLEČNOSTI KE KRIMINALITĚ DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	17
2.2 CHARAKTERISTICKÉ RYSY KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	18
2.3 SOCIÁLNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KRIMINALITU DĚTÍ A MLÁDEŽE	19
2.3.1 Vliv rodiny jako sociálního faktoru.....	20
2.3.2 Vliv školy a předškolního zařízení.....	21
2.3.3 Vliv vrstevníků.....	22
2.3.4 Využití volného času.....	23
2.3.5 Vliv médií.....	23
2.4 STRUKTURA KRIMINALITY SPÁCHANÉ DĚTMI A MLADISTVÝMI.....	24
3 PREVENCE KRIMINALITY ZAMĚŘENÁ NA VÝCHOVU DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	27
3.1 STRUKTURA PREVENCE	27
3.1.1 Obsahové členění prevence.....	27
3.1.2 Členění podle okruhu adresátů prevence.....	29
3.2 OBJEKTY PREVENCE KRIMINALITY.....	32
3.3 SUBJEKTY KRIMINÁLNÍ PREVENCE.....	33
3.4 PREVENCE KRIMINALITY V ČINNOSTI POLICIE ČR.....	35
3.4.1 Preventivní informační skupiny Policie ČR.....	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU	42

4.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	42
4.1.1	Dílčí výzkumné problémy	42
4.2	CÍL VÝZKUMU	42
4.3	METODIKA VÝZKUMU.....	43
4.3.1	Výzkumný vzorek	43
4.3.2	Časový plán výzkumu	43
4.4	REALIZACE VÝZKUMU	43
4.5	ANALÝZA DAT	44
4.5.1	Vyhodnocení dotazníku – kvantitativní a kvalitativní analýza	44
4.6	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	51
4.6.1	Vzorová metodická příprava na přednášku v rámci prevence kriminality	51
ZÁVĚR		54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		56
SEZNAM GRAFŮ		57
SEZNAM TABULEK.....		58
SEZNAM PŘÍLOH.....		59
PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK.....		60
PŘÍLOHA P II: PUBLIKACE A LETÁKY URČENÉ K PREVENCÍ.....		64

ÚVOD

Kriminalita se během posledních let stala masovým sociálním jevem. Koncentruje se především do velkých měst a průmyslových aglomerací s vysokým počtem anonymních a migrujících osob.

Proto oblast prevence kriminality se v současné době stala jednou z priorit, kdy se zaměřuje na všechny občany společnosti, především se však snaží působit na děti a mládež. Vztahuje se zejména ke kriminalitě mládeže, protože hlavně děti a mládež jsou objektem socializace. Také preventivní činnost Policie České republiky má za cíl zmenšovat rozsah a závažnost kriminality. Prevence se však neomezuje pouze na identifikaci rizikových dětí s cílem nápravy jejich chování předtím, než se dopustí trestné činnosti. Zaměřuje se také na změny ve společnosti, které mohou mít na socializaci dětí a mládeže negativní vliv.

Diplomová práce se zabývá prevencí kriminality dětí a mládeže z pohledu sociálního pedagoga v Policii ČR. Práce je členěna do dvou částí, a to na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část je rozdělena do tří částí, kdy první část je věnována vymezením základních pojmů jako je kriminalita, prekriminalita, delikvence, mládež, mladistvý apod. V druhé části je charakterizována kriminalita dětí a mládeže, postoj společnosti ke kriminalitě dětí a mládeže. Jsou zde uvedeny hlavní rysy kriminality jako nedostatečná plánovitost přípravy deliktu, neadekvátnost jejich chování, vandalismus, páčání trestné činnosti ve skupinách apod. Vliv na šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží a následnou kriminalitu mají také sociální faktory. Jako sociální faktor je zde zmiňována rodina, která někdy neplní svojí základní funkci, vliv školy a předškolní zařízení, záškoláctví, vliv vrstevníků, médií a význam vhodného trávení volného času. Dále je zde graficky znázorněna struktura kriminality spáchané dětmi a mládeží v roce 2008. Třetí část je zaměřena na prevenci kriminality směřující k výchově dětí a mládeže. Je zde vymezena struktura prevence, charakterizovány objekty a subjekty prevence kriminality. Mezi subjekty prevence kriminality patří také činnost Policie České republiky, jejichž činnost není zaměřena pouze na represii, ale také na prevenci. Základním článkem preventivní práce jsou preventivní a informační skupiny působící u policie.

Praktická část diplomové práce je věnována ověření úrovně právního vědomí u studentů středních škol.

Zejména děti jsou pro svoji bezbrannost z hlediska prevence kriminality nejohroženější skupinou obyvatel. Na jejich výchově a zvyšování právního vědomí se vedle rodiny a školy podílejí i další instituce včetně Policie České republiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Kriminalita

Kriminalitou jsou označovány trestné činy spáchané v určitém časovém úseku v dané společnosti. U pojmu kriminalita se jako synonyma používají pojmy zločinnost, trestná činnost (Matoušek, Kroftová, 1998).

„Trestný čin, je čin definovaný jako trestný v platném trestním zákoně,“ (Vichlenda, Běreš, s. 314, 2008).

1.2 Prekriminalita

Slovem prekriminalita se označuje činnost, které se dopouští osoby před dovršením trestní odpovědnosti, tj. 15 let. Pokud by stejný čin spáchala osoba starší 15 let jednalo by se již o trestný čin (Zapletal, 1996).

1.3 Delikvence

Delikvence je takové chování, které porušuje sociální normy chráněné právními předpisy. Zahrnuje také přestupky a jiné správní delikty (Vichlenda, Běreš, 2008).

1.4 Sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy - jevy, které se negativně odchyľují od norem a hodnot uznávaných ve společnosti. Jde například o závislosti na návykových látkách, hracích automatech, alkoholismu apod. V poslední době dochází nejen k jejich značnému kvantitativnímu nárůstu, ale i k rozšiřování nových u nás dosud neznámých druhů sociálně patologických jevů (Zoubová, Nikl, Černíková, 2001).

1.5 Kriminální politika a preventivní politika

Kriminální politika se zabývá kriminalitou jako politickým problémem se zaměřením na systém sociální kontroly kriminality. V užším smyslu se zaměřuje na

trestněprávní kontrolu kriminality se snahou o inovaci trestního práva a v širším smyslu se zaměřuje na celý systém sociální kontroly.

Preventivní politika se zaměřuje na snížení sociálně patologických jevů, které mají za následek páčání trestných činů (Vichlenda, Béréš, 2008).

1.6 Sociální kontrola a kontrola kriminality

„Sociální kontrola je souhrn mechanismů, kterými společnost vykonává vládu nad svými členy a tím dosahuje, že se řídí jejími normami,“ (Vichlenda, Béréš, s. 8, 2008).

Vnější kontrolou se zabezpečuje fungování normativních systémů, jako je právní řád, mravní řád, zvyky, obyčeje apod. Vnitřní kontrola se týká ovlivňování vlastního chování.

Kontrola kriminality je součástí sociální kontroly. K zabránění trestné činnosti a sociálně patologických jevů směřují všechny státní a společenské instituce, strategie a sankce. Formální kontrolu kriminality mají na starosti státní orgány – orgány činné v trestním řízení, Vězeňská služba, Probační a mediační služba. O neformální kontrolu se stará veřejné mínění, rodina, škola apod. (Vichlenda, Béréš, 2008).

1.7 Kriminální prevence

„Prevence kriminality je snaha směřující k předcházení páčání trestných činů, k snižování jejich výskytu cestou zamezení páčání nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestné činnosti. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestné činnosti. Prevence tedy představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započatím nebo pokračováním,“ (Vichlenda, Béréš, s. 9, 2008).

Lze tedy říci, že prevence – předcházení kriminality je snahou o to, aby v budoucnu k páčání trestné činnosti nedocházelo.

1.8 Dítě

Pojmem dítě je označována osoba nezletilá, kdy se používá především v Úmluvě o právech dítěte. Pojem dítě používá i trestní zákon u skutkové podstaty únosu a obchodování s dětmi, kdy dítětem rozumí osobu mladší než osmnáct let (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001).

1.9 Mládež

Pojmem mládež se označují fyzické osoby, které jsou ve věku do osmnácti let (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001).

Podle trestního řádu jsou tyto osoby začleněny do skupin – děti 0-15 let, mladiství 15-18 let, mladí dospělí jsou těsně nad hranicí 18 let.

1.10 Mladistvý

Mladistvým se dle trestního řádu označují fyzické osoby, které spáchaly trestný čin ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém dovrší osmnáct let věku.

„Nezletilý je fyzická osoba, která nedovršila osmnáct let věku nebo nenabyla zletilosti manželstvím. Trestní právo pojem nezletilý nepoužívá, jen pomocně jej používá policejní praxe pro označení osob trestně neodpovědných pro nedostatek věku, to je osob mladších než 15 let,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 86, 2001).

2 CHARAKTERISTIKA KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

„Jestliže pod kriminalitou rozumíme úhrn pro společnost nebezpečných jednání, které označuje současná právní úprava jako trestný čin, pak u mládeže vzhledem k její věkové struktuře, biologickým, psychickým a dalším zvláštnostem přistupujeme ještě k další diferenciaci.

Právní úprava rozděluje kriminalitu mládeže podle věku na kategorie mladistvých - trestné činy páchané od 15 – 18 let, pak dětskou kriminalitu (prekriminalitu) - trestná činnost páchaná do 15 let a kriminalitu mladých dospělých - od 18 do 24 let.

Podle trestního zákona osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné a jejich jednání přesto, že naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu trestným činem není – trestní neodpovědnost. Zákonodárci pro stanovení trestní neodpovědnosti pro nedostatek věku vychází ze skutečnosti, že tyto osoby nejsou ještě natolik vyspělé, aby chápaly skutečnou nebezpečnost svého protiprávního chování. Vzhledem k tomu, že jde o osoby, které nejsou trestně odpovědné, není možno vůči nim vést trestní řízení,“ (Zapletal, s. 7, 1996).

U mladistvých se uplatňuje řada specifíků, jako např. nedostatek životních zkušeností, nedostatek schopností správně hodnotit životní situace, které zohledňuje naše trestně právní úprava.

Trestní zákon taktéž respektuje, že dosažením zletilosti – 18 let, není ukončen vývoj a formování mladého člověka, což je všeobecnou polehčující okolností, kdy pachatel je ve věku blízkému mladistvých (Zapletal, 1996).

Tabulka č. 1 – Kriminalita mládeže

věk	název kriminality mládeže
do 15 let	prekriminalita
15 -18 let	kriminalita mladistvých
18 – 24 let	kriminalita mladých dospělých

2.1 Postoje společnosti ke kriminalitě dětí a mládeže

Na problematiku delikvence mládeže je tradičně jednou z oblastí, na kterou je zaměřena pozornost kriminologů i celé společnosti. Na jedné straně jsou schopni lidé ve vyšší míře tolerovat, že pachatelem trestné činnosti je dítě, a to vzhledem k nezralosti osoby dítěte a k problémům, které sebou nese období dospívání. Na straně druhé má ale společnost obavy, na základě stupňujícímu se nárůstu kriminality mládeže, z této páchané trestné činnosti (Kuchta, Válková, 2005).

V minulosti lze pozorovat posun v přístupu k delikventnímu jednání dětí v trestním právu od doby, kdy většina společnosti ve starověku s dětskými delikventy zacházela stejně jako s dospělými pachateli, přes mírnější trestání, které se odůvodňovalo rozumovou nedostatečností dětí, nebo dokonce netrestáním. S odlišným zacházením s delikventní a delikvencí ohroženou mládeží začali v Americe v první polovině 19. století. Na přelomu 19. a 20. století se také v Evropě začalo přihlížet ke zvláštnostem psychického a sociálního vývoje delikventní mládeže a byly provedeny první právní úpravy.

Postupně docházelo v jednotlivých státech k právním úpravám zvláštního přístupu k mladistvým delikventům. Až dodnes působí vliv dvou základních modelů zacházení s delikventní mládeží (Kuchta, Válková, 2005).

Jedná se o justiční model, vycházející z myšlenky, že pachatel se na základě své svobodné vůle rozhodne o spáchání trestného činu a je na místě, aby za ni nesl odpovědnost. Zároveň je zde kladen důraz na řádném projednání trestného činu v trestním řízení. Druhý sociálně-opatrovnický model je zaměřen především na zajištění blaha dítěte. Vyhází z toho, že kriminalita mládeže je ovlivněno sociálními, ekonomickými a psychickými faktory, uložení trestu nic neřeší a problémy mládeže, které mohou ohrozit jejich zdárný vývoj, je třeba analyzovat a léčit bez ohledu na to, zda byl jedinec uznán vinným z trestného činu či nikoliv.

„Na cestě vývoje trestní spravedlnosti mládeže tedy prvním krokem bylo stanovení počátku trestní odpovědnosti, druhým zavedení rozdílů v zacházení a třetím ustanovení speciálního soudnictví nad mládeží,“ (Kuchta, Válková, s. 266, 2005).

2.2 Charakteristické rysy kriminality dětí a mládeže

U řady druhů trestných činů je dlouhodobě registrován zvyšující se podíl dětských, mladistvých a mladých dospělých pachatelů.

Typické rysy trestné činnosti mladistvých:

❖ **páchání trestné činnosti ve skupinách či ve dvojících** – sdružování mladých lidí do skupin je jejich přirozenou potřebou. Skupina vrstevníků jim pomáhá zvyšovat pozitivní i negativní osobnostní charakteristiky, dotvářet jejich osobnost. Proto i trestná činnost je často spojena s potřebou mladých lidí trávit svůj čas ve skupinách svých vrstevníků. U skupin se v našich podmínkách většinou nejedná o organizované party, spíše jde o vrstevníky, kteří se znají z místa bydliště, školy. Jejich trestná činnost má mnohdy nádech určité zábavy, vyplňuje jim volný čas, mají potřebu se takto realizovat nebo si kompenzovat neúspěchy ze školy či osobního života.

V poslední době se mladí lidé sdružují i ve skupinách, které mají sociální patologické cíle, kdy sympatizují s fašizujícími, nacionalistickými a rasistickými programy.

❖ **nedostatečná plánovitost přípravy deliktu** – příprava trestné činnosti je nedokonalá, mnohdy promyšlená příprava schází úplně. Znakem tohoto je nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu, stanovení nevhodného času a místa ke spáchání deliktu. Mladiství se často nechají vzniklou situací ovládat, podceňují vzniklé nebezpečí a roste u nich touha po dobrodružství a soutěživosti.

❖ **neadekvátnost jejich chování** – se projevuje u kriminality mladistvých snahou dosáhnout svých životních potřeb neadekvátními prostředky, ačkoliv je možné dosáhnout tyto cíle legálními způsoby. Mladí lidé řeší závažné životní situace přímočaře, radikálně, často spravedlnost berou do svých rukou. Toto jednání pramení z malých životních zkušeností, z náhlé snahy potřeby řešit bez zbytečného odkladu a nechtění se omezit ve vlastních potřebách.

- ❖ **vandalismus** – je specifický jev, který doprovází v moderní společnosti trestnou činnost mládeže, kterou páchá ve volném čase, často ve skupině vrstevníků, kdy toto jednání se jeví jako soutěž kdo víc a obratněji, tím si jedinci upevňují svoji pozici ve skupině. Vandalismus může být také znakem nejistoty a snahou prezentovat svoji sílu až agresivitu.

Vandalové své chování často berou jako hru, někdy pouze zahání nudu ve volném čase, neberou toto jednání vážně a nedomyšlí následky.

- ❖ **šikanování** – je dalším agresivním jevem, který bývá typický pro všechny věkové kategorie dětí a mládeže. Šikanování se mládež dopouští nejčastěji ve školách, na internátech a v dalších izolovaných prostředích. Kdy za oběť si vybírá slabšího jedince, na kterém dokazuje sobě a přihlížejícím svou sílu.

- ❖ **loupeže** – trestné činy pro které jsou často stíháni mladiství. Loupež často dopředu neplánují, ani objekt loupeže si předem netypují. Někdy provedení loupeže je pro ně důležitější než výše zisku z loupeže, kdy si tímto potvrzují své schopnosti, je to pro některé dobrodružství či chtějí získat ve skupině vrstevníků uznání a obdiv.

Některé loupeže vzniknou z potřeby ihned vlastnit například lepší mobilní telefon a podle mladistvých pachatelů je nejjednodušší sáhnout pro něj do cizí kapsy (Kuchta, Válková, 2005).

Lze říci, že trestná činnost dětí a mladistvých se odlišuje od trestné činnosti dospělých tím, že je páchána častěji se spolupachateli a ve skupinách, bez zjevného plánování či typování objektů trestné činnosti, impulsem pro spáchání trestné činu často bývá vliv návykové látky. Trestné činy provází často vandalismus - ničení a znehodnocování zařízení. Cílem spáchání trestného činu bývá zpravidla zisk, ale často také pouze získání obdivu ve skupině vrstevníků či touha po dobrodružstvím.

2.3 Sociální faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže

Vliv na šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží mají nepochybně i změny v kulturním a sociálním životě.

2.3.1 Vliv rodiny jako sociálního faktoru

Základní sociální skupinou je rodina, která reguluje základní potřeby člověka a určuje jeho činnost. Tvoří vztah mezi dětmi a rodiči, kdy děti přebírají formy chování a životní hodnoty od rodičů (Nikl, 2000).

Rodina je prvním sociálním prostředím, s kterým se dítě setkává. Zajišťuje dítěti základní fyzické a duševní potřeby, rozvíjí jeho vrozené schopnosti a tlumí jeho negativní sklony. **Poruchy rodinného zázemí** dítěte mají velký vliv na jeho antisociální chování.

Charakter rodinného života je často ovlivněn způsobem jeho vzniku. Rodiče delikventa vstupují často do manželství v nízkém věku, po velmi krátké známosti, bez vzájemného poznání. Finanční zázemí rodiny může být velmi slabé a narození dítěte v tak mladé rodině může být velkou zátěžovou situací, která často vyústí v rozchod rodičů (Kuchta, Válková, 2005).

Výchova dítěte v neúplné rodině či rodině vnitřně rozvrácené bývá nedůsledná či benevolentní, může se projevat nedostatkem zájmu o dítě nebo naopak výchovou autoritativní, která se vyznačuje příkazy a zákazy a dětem neposkytuje velkou citovou podporu. Toto všechno má velký negativní vliv na vývoj dítěte.

I další sociálně patologické jevy vyskytující se v rodině mají vliv na jeho delikventní vývoj. Jedná se především o **alkoholismus** a jiné **toxikománie**, prostituční nebo výrazně promiskuitní jednání rodičů, **výskyt kriminálně závadové osoby** a pod. (Kuchta, Válková, 2005).

Tyto rodiny dětem nezajišťují základní životní potřeby (jídlo, ošacení, důstojné bydlení). Z důvodu vylepšení své životní situace často děti páchají trestnou činností. Děti pod vlivem negativního příkladu svých rodičů také častěji inklinují k návykovým látkám. Těžko hledají normy správného chování, protože alkohol a drogy velmi zřetelně ovlivňují kvalitu rodinného života.

Rodič, který nadměrně požívá alkohol, drogy, páchá trestnou činností, má záporný postoj k práci, tak zvyšuje pravděpodobnost, že děti budou taktéž během svého života přestupovat zákon (Matoušek, Kroftová, 1998).

„Někdy se ovšem v anamnézách mladých delikventů vyskytuje **výchovné zanedbání**, které je způsobeno přílišnou – i společensky pozitivní – angažovaností obou rodičů, jež jim nedovoluje soustavnou a vhodnou aktivitu při socializaci dítěte,“ (Kuchta, Válková, s. 98, 2005).

Rodiče, kteří si jsou vědomi svých nedostatků ve výchově, kdy s dítětem netráví tolik času jak by bylo vhodné, toto svým dětem kompenzují nadměrným hmotným zabezpečením. Tyto děti tzv. „zlatá mládež“, mívá často pocit nedotknutelnosti, nudí se a hledají vzrušení za každou cenu. Přeceňování hmotných statků a považování je za měřítko hodnoty člověka, často vede u těchto dětí k páchání trestné činnosti či sklouznutí do rozličných druhů sociální patologie (Kuchta, Válková, 2005).

2.3.2 Vliv školy a předškolního zařízení

Škola a předškolní zařízení velkou měrou zasahují do výchovy dětí a mládeže. Dítě před vstupem do školního zařízení vyrůstá převážně v rodinném prostředí, kde jsou stanoveny určité pravidla a normy. Při vstupu do školního zařízení konfrontuje své dosavadní poznatky z rodinného prostředí s normami a hodnotami, které prezentují učitelé a spolužáci.

Pro mladé delikventy bývá typické, že často vstupují do školního prostředí málo připraveni – jsou neukáznění, mají nedostatečné hygienické návyky, nedostatečnou slovní zásobu a zájem o samotnou výuku. Často dochází k závažným střetům mezi těmito žáky a učiteli (Kuchta, Válková, 2005).

Špatné podmínky ve škole – neradostné a frustrující prostředí školy, snaha zařadit se do kolektivu, které se však nedaří, problémy s učiteli, neúměrné zatížení dítěte, z toho vzniklá „školní fobie“, často vedou k selhání žáků a projevují se např. lhaním, záškoláctvím.

Záškoláctví je typický kriminogenní faktor, který vede často k delikvenci dětí a mládeže. Zvláště závažné je záškoláctví vícedenní a navíc spojeno i s útekem z domova. Při záškoláctví vzniká velký časový prostor, který není školou ani rodiči kontrolován a děti a mladiství se sdružují v různých skupinách, kde může docházet k patologickým jevům – kouření, pití alkoholu, krádežím apod.

Proto škola by měla hrát pozitivní roli při řešení problémů, které si jedinec přináší z prostředí rodiny. Pedagog, by měl pochopit problém a umět posoudit, zda je schopen jej řešit sám, či zda má požádat o pomoc při řešení další odborníky z oblasti poradenství (Kuchta, Válková, 2005).

2.3.3 Vliv vrstevníků

Vstupem do školy se dětem výrazně rozšiřují sociální kontakty s vrstevníky. S přibývajícím věkem se odpoutávají od rodičů a zapojují se do skupin vrstevníků. Jedná se o jeden z nutných předpokladů socializace. Význam vztahů s vrstevníky sílí u mladých lidí hlavně v období puberty. Kdy se potřebují rozdělit o své životními zkušenosti, potřebují konfrontovat své názory s někým, kdo podobné problémy a situace řeší.

Zapojením do vrstevnických skupin získávají odpovědi na své otázky, stává se oporou a útočištěm při snaze o osamostatnění a přípravy na dospělost.

Pokud dítě či mladiství prožívá neradostný život jak v rodině tak i ve škole často hledá útočiště ve vrstevnických skupinách obdobně postižených vrstevníků. Když se dítě zapojí do tzv. pozitivní vrstevnické skupiny, může tato skupina mít tendenci vyloučit odlišného jedince na okraj skupiny či mimo ni. Často se jedná o děti s horším prospěchem, z minoritních skupin apod. Toto zvyšuje sociální izolaci jedince a zhoršuje se podmínky pro jeho vhodné zařazení do společnosti.

Delikventní mládež se pohybuje často mezi vrstevníky s asociálními charakteristikami. Obecně platí, že tam kde selhává rodina při výchově jedince a upokojujání jeho potřeb, nastupuje vliv party. Není obtížné se stát členem delikventní party, postačí pouze akceptovat strukturu skupiny a její program. Právě pod vedením těchto skupin dochází k páchání trestné činnosti. Skupina umožňuje jedinci to, čeho by sám nebyl schopen, odpovědnost za činy se přesouvají na vůdce či inspirátora a zábrany pod tlakem skupiny mizí. Pokud jde o drogovou kriminalitu, tak právě v těchto skupinách dochází k prvnímu experimentování s drogou, které vede až k závislosti na drogách (Kuchta, Válková, 2005).

2.3.4 Využití volného času

V souvislosti s různým vlivem vrstevnických part je třeba si všímat i špatně prožívaného volného času dětí a mládeže, který má vliv na kriminální chování. Ve volném čase se jedinec řídí svými potřebami a touhami, které jsou závislé na jeho hodnotách a normách, které si vytvořil v dosavadním životě.

Delikventní mládež má obecně více volného času než jejich nedelikventní vrstevníci. Nemají kladný vztah k obtížnějším aktivitách, které vyžadují dlouhodobější snažení a trpělivost. Nejsou ochotni sportovat, vzdělávat se a učit něčemu novému. Záporný mají také vztah ke kulturním aktivitách (Kuchta, Válková, 2005).

Naopak preferují aktivity související s požíváním alkoholických nápojů, vyhledávají diskotéky, bary, herny. Často se jim na tyto aktivity přestane dostávat prostředků a začnou je opatřovat drobnými krádežemi apod. Typické pro znuděnou mládež je bezcílné chození po ulicích a prohlížení obchodních center. Nevhodně trávený volný čas se stává motivací pro páchání trestné činnosti v partě i mimo ni (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001).

2.3.5 Vliv médií

O vlivu médií, zejména televize na socializaci dnešních dětí a mládeže nemůže být pochyb. Děti a dospívající sledují televizi nejvíce ze všech médií. Čas, který věnují sledování televize, je v průměru delší než všechny jiné mimoškolní aktivity.

Sledování televize má stále vzestupný trend. Zájem dětí a mladistvých o četbu knih, novin, časopisů, o návštěvy divadel, výstavy nebo aktivní sportování stále klesá. Mladí lidé nesledují zpravodajství, publicistiku, ale vyhledávají pořady kde je prezentováno násilí, hrubost.

Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro větší účinnost tvůrci pořadu.

„Za normálních okolností dítě ve středním školním věku má schopnost distancovat se od předváděného násilí a zaujímat k němu kritický postoj, ale sledováním nevhodných scén může tato schopnost oslabovat.

Televizní násilí u dětí a mladistvých posiluje agresivitu, oslabuje citlivost na násilí, můžou ztrácet kontakt se skutečným světem, přestat rozlišovat co je možné a nemožné,“ (Matoušek, Kraftová, str. 102, 1998).

Také mediální prezentace kriminálního chování často vede k napodobování těchto praktik, často děti s pachatelem sympatizují, protože se jedná po hlavní hrdinu příběhu a berou jeho kriminální chování jako běžnou součást života.

I když média ovlivňují chování dětí a mládeže, tak významnější vliv mají lidé, kteří s nimi žijí či s nimi tráví volný čas.

2.4 Struktura kriminality spáchané dětmi a mladistvými

Struktura objasněných trestných činů spáchaných dětmi a mladistvými v roce 2008 v okrese Zlín

Tabulka č. 2 – Struktura objasněných trestných činů spáchaných dětmi a mladistvými v roce 2008

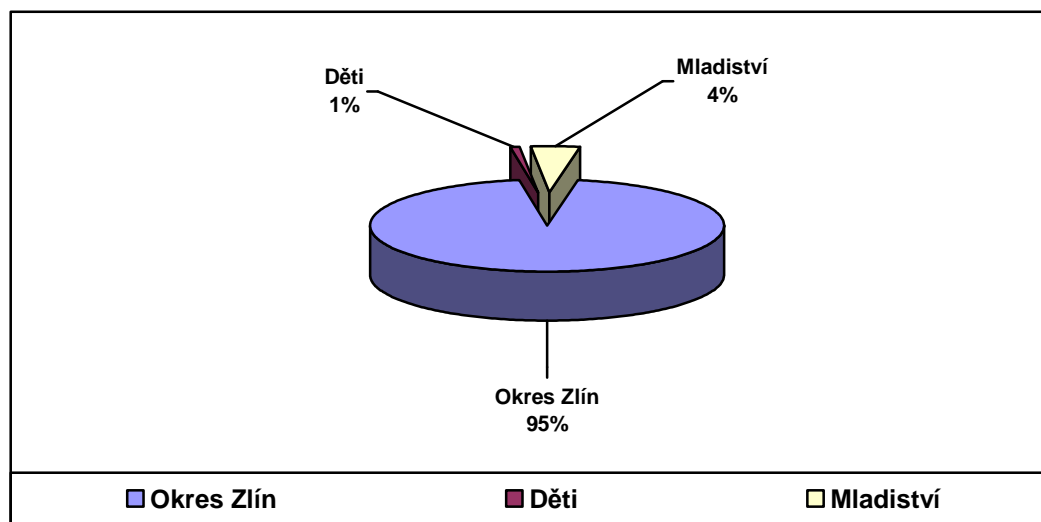
Objasněná trestná činnost v roce 2008	Okres Zlín celkem	Děti 1 – 15 let	Mladiství 15 – 17 let
Násilná	94	2	2
Mravnostní	20	1	7
Majetková	489	9	38
Ostatní	137	4	2
Zbývající	662	0	23
Hospodářská	263	0	4
Celkem	1665	16	76

Zdroj: Statistické tabulky Ministerstva vnitra ČR (<http://www.mvcr.cz>)

Hodnocení:

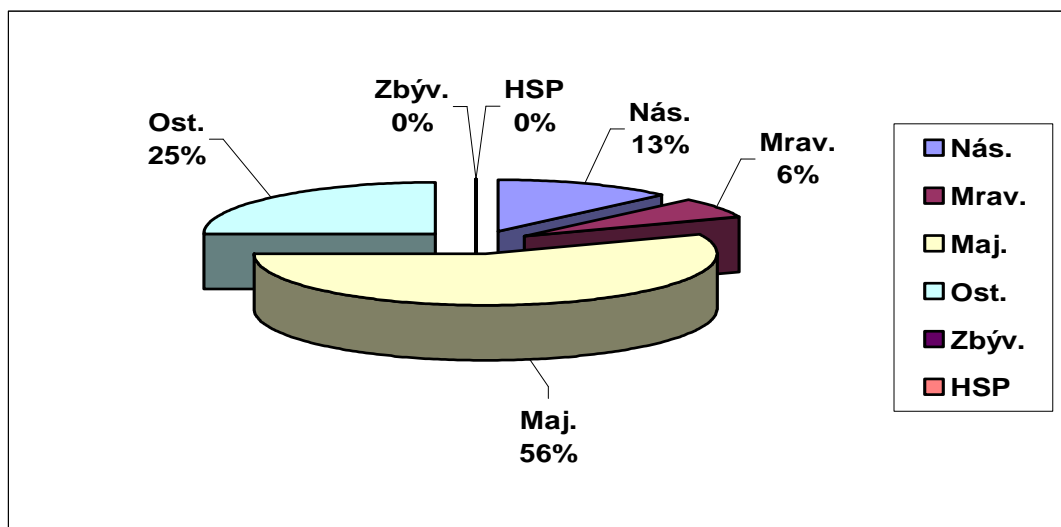
Jak je patrné z tabulky č. 2 děti i mladiství se nejvíce dopouštěli majetkové trestné činnosti. U dětí se jednalo nejvíce o krádeže v bytech, sprejerství a týrání osoby žijící ve společné domácnosti. U mladistvích se jednalo taktéž o krádeže v bytech, krádeže vloupáním do škol, kiosků a obchodů, krádeže motorových vozidel dvoustopých a úmyslné ublížení na zdraví.

Graf č. 1 – Podíl spáchaných trestných činů dětí a mladistvých na objasněných trestných činech v okrese Zlín v roce 2008 v % (k tabulce č. 2)

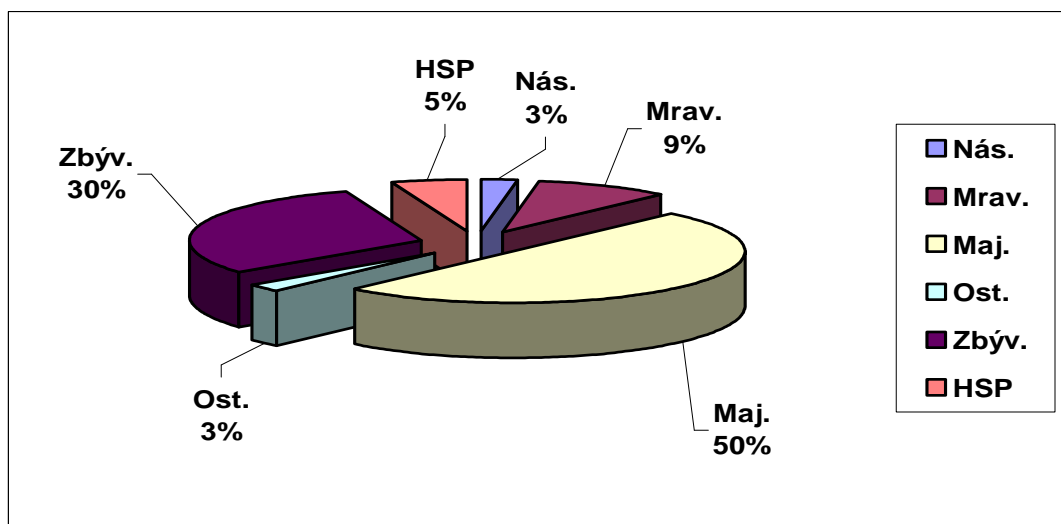
Hodnocení:

Podíl dětí na objasněných trestných činech v okrese Zlín v roce 2008 byl 1% a mladistvých 4%.

Graf č. 2 – Struktura objasněných trestných činů spáchaných dětmi v okrese Zlín v roce 2008 v % (k tabulce č. 2)

Graf č. 3 – Struktura objasněných trestných činů spáchaných mladistvými v okrese Zlín v roce 2008 v % (k tabulce č. 2)

3 PREVENCE KRIMINALITY ZAMĚŘENÁ NA VÝCHOVU DĚTÍ A MLÁDEŽE

„Prevence kriminality představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítím nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náleží veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů. Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů,“ (Zapletal, s. 9, 2005).

„Základem prevence kriminality mládeže je její včasné a dlouhodobé působení. Vychází z předpokladu, že prevence kriminality mládeže je proces, který je nutné nezanedbat, neodkládat a začít s ním od nejtútlejšího věku dítěte,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 42, 2001).

3.1 Struktura prevence

Preventivní strategii členíme na **přímou**, která je zaměřená bezprostředně proti kriminalitě, a **nepřímou**, jejichž cílem je zkvalitnění života a s tím související snížení kriminality (Zapletal, 2005).

3.1.1 Obsahové členění prevence

Sociální prevence

Sociální prevence zahrnuje aktivity, které ovlivňují socializaci a sociální integraci jedince. Zaměřuje se na změny nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které mají za následek páchaní trestné činnosti.

Zahrnuje programy orientované na pomoc rodinám, jejich péči o děti a mládež, pomoc při vzdělání, trávení volného času, nabídce pracovních příležitostí (Protivinský, 1999).

Zlepšení v oblasti plnění funkce rodiny, zaměstnanosti, bydlení, školství, zdravotnictví a volného času, se předpokládá snížení kriminality.

Sociální prevence kriminality se orientuje na předem neurčený okruh osob, především však působí na děti a mládež, protože hlavně ti jsou předmětem socializace. Zaměřuje se nejen na rizikové děti s cílem napravit jejich chování ještě před pácháním trestných činů, ale také na ty kteří mohou mít špatný vliv na socializaci dětí a mládeže (Zapletal, 2005).

Situační prevence

Situační prevence vychází ze zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, za určitých okolností a na určitých místech. Snaží se minimalizovat podmínky k páchání trestných činů pomocí fyzické, technické a režimové ochrany. Situační prevence se zaměřuje na samotný trestný čin, a to změnou struktury příležitosti k spáchání trestného činu, kdy je uskutečnitelný obtížněji, podmínky se změň v neprospěch pachatele. Nejefektivněji se dá omezovat majetková trestná činnost (Protivinský, 1999).

„Podstatou situační prevence je snaha snížit a ztížit možnosti pro spáchání trestných činů,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 44, 2001).

Prevence drogových závislostí

Nejdůležitější snahou je předcházení experimentování s drogami. Zaměřuje se také na výchovu ke zdravému životnímu stylu, na ambulantní a ústavní léčbu drogově závislých, až po resocializaci osob, které již léčení ukončili. Zájmem společnosti je pomoci těmto lidem se navrátit do normálního života a udržení dosažené abstinence (Protivinský, 1999).

„Prevence drogových závislostí představuje u mládeže především její ochranu před negativním vlivem drog podporou jejich individuálního rozhodnutí pro život bez drog,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 44, 2001)

Prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů

Viktimologie – nauka o oběti trestného činu – věnuje pozornost mimo jiné modelům lidského chování, podle kterých se budoucí oběť může vyhnout trestnému činu. Cílem je tedy, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Je založena na pravidlech bezpečného chování v různých kriminálních situacích – jak se vyhýbat kriminogenním situacím nebo jak se v nich chovat (Zapleta, 2005).

V praxi jde o skupinové i individuální zdravotní, psychologické, právní a technické poradenství.

3.1.2 Členění podle okruhu adresátů prevence

Primární prevence

Primární prevence je určena nejširší veřejnosti, zvláštní pozornost je věnována na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže, na jejich využívání volného času a sportovní vyžití.

Největší uplatnění primární prevence je v oblasti sociální prevence. Zaměřuje se na zlepšení životních podmínek, zvláště sociálních, ale i materiálních. Jedná se i o výchovné, vzdělávací, osvětové a poradenské aktivity směřující k široké veřejnosti, hlavně které ovlivňují mládež a optimalizující životní podmínky mládeže.

Primární situační prevence je zaměřena na zlepšení bezpečnostní situace na území celého státu. Jedná o opatření informační, organizační, ekonomická a technická. Aktivity směřují k uspořádání fyzického prostředí a na faktory ovlivňující příležitosti k páchání trestných činů.

Cílem primární prevence viktimmnosti je systematické a cílené informování celé veřejnosti o způsobech zajištění osobní bezpečnosti a zabezpečení majetku. Snahou je také změna pohledu veřejnosti na kriminalitu a zvýšení odpovědnosti občanů (Zapletal, 2005).

Co se týká mládeže je primární prevence viktimmnosti zaměřena na zvyšování pocitu větší odpovědnosti mládeže za vlastní jednání a o způsobech zvýšení osobní bezpečnosti, např. informováním ve školách, v masmédiích apod.

„Primární protidrogová prevence je směřována na vytváření a podporu účinných preventivních programů zaměřených na veškerou mládež, především na dospívající mládeže v prostředí rodiny, školy. Důležité je také trvalé vzdělávání intermediátorů – pedagogů, lékařů, sociálních pracovníků, kteří působí v oblasti prevence,“ (Zoubková, Nikl, Černíčková, s. 46, 2001).

Sekundární prevence

Sekundární prevence je zaměřena na jedince a rizikové skupiny dětí a mladistvých se zvýšenou pravděpodobností, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti. Také je směřována na ochranu majetku, který je často předmětem zájmu pachatelů. Pro rozvíjení sekundární prevence je nutná schopnost společnosti včasné rozpoznat a prognózovat problémy.

Dále je prevence zaměřena na sociálně patologické jevy, jako je drogová a alkoholová závislost, záškoláctví, povalečství, vandalismus, gamblerství, (Protivinský, 1999).

„Při zjišťování problémových situací u mládeže má nezastupitelné místo škola. Preventivní opatření se týkají často i sféry volného času. Prevence ji však zaměřena i na rizikové faktory, které jsou v sociálním prostředí a ve vztazích, ve kterých děti žijí.

Sekundární prevence sociální je zaměřována na včasnou identifikaci:

- a) potenciálních pachatelů s cílem dosáhnout intervence dříve, než dojde ke spáchání trestného činu,
- b) sociálně patologických jevů“ (Zoubková, Nikl, Černíčková, s. 46, 2001)

Sekundární sociální prevence je cíleně směřovaná informační a poradenská činnost v oblasti sociální péče. Je prováděna prostřednictvím poraden, linek důvěry, sociálních pracovníků, výchovných poradců ve školách, protidrogových koordinátorů apod. (Zapletal, 2005).

„Sekundární prevence situační se týká zlepšení bezpečnostní situace v rizikových oblastech – např. ve větších městech, sídlištích, nádražích, fotbalových stadionech apod.

Sekundární prevence viktimmnosti je zaměřována na informování a výcvik sociálních skupin a jednotlivců ohrožených viktimizací,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 47, 2001).

Terciární prevence

Terciární prevence se zabývá předcházením kriminální recidivě. Zaměřuje se na děti a mládež, kteří se již dopustili trestné činnosti, a na ty, kteří se již v minulosti stali oběťmi trestných činů. Zajišťuje co nejrychlejší odbornou pomoc. Terciární prevence spočívá v eliminaci recidivy kriminality i sociálně negativního chování – šikany, prostituce, záškoláctví, útěků z domova a resocializací kriminálně narušených mladých osob. Resocializace probíhá pomocí doplnění vzdělání, pomocí při získávání pracovního uplatnění, bydlení a rodinným poradenstvím.

„Terciární sociální prevence je zaměřena na:

- ukládání a výkon trestů a ochranných opatření,
- informační, organizační, poradenské a sociální opatření motivovaných jednotlivců k jejich rehabilitaci a nové integraci do společnosti.

Terciární situační prevence se zabývá prostředím, které je postiženo velkou kriminalitou určitého druhu.

Terciární protidrogová prevence je zaměřována na:

- minimalizaci zdravotních a sociálních následků užívání drog a závislostí na nich,
- uplatňování alternativních opatření k trestu odnětí svobody pro problémové uživatele drog a osoby závislé na drogách, včetně výkonu probační služby,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 46, 2001).

Terciární prevence viktimmnosti je zaměřena na oběti trestných činů, kdy pomocí informací a práci s těmito lidmi se snaží o jejich rehabilitaci a zabránění, aby se opakovaně nestávaly oběťmi trestných činů (Zapletal, 2005).

3.2 Objekty prevence kriminality

Prevence kriminality zahrnuje celý komplex opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Cílem těchto opatření je omezení kriminality a jejich následků.

Objekty prevence členíme podle toho kam, resp. na co (koho) jsou aktivity prevence cíleně zaměřeny:

a) **Kriminogenní faktory – sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality**

Prevence se zaměřuje na ovlivňování rizikových kriminogenních faktorů sociálního prostředí. Obsahuje různá ekonomická a legislativní opatření, reagování na stav v oblasti sociálního zabezpečení, zaměstnanost, vzdělanost a kulturu. Jsou to snahy o ovlivňování rizikového sociálního prostředí menších skupin obyvatelstva až po základní sociální buňku – rodinu.

Zákon umožňuje v některých případech státním orgánům provést zásah do rodinného prostředí za účelem zabezpečení výchovy dítěte, pokud je v původním rodinném prostředí ohrožena.

Objektem preventivního působení jsou v první řadě příčiny a podmínky páčání kriminality, které úzce souvisí se sociálně patologickými jevy.

b) **Potenciální či skuteční pachatelé nebo oběti trestných činů**

Objektem preventivního působení je především člověk. Prevence je zaměřena na každého jedince jako člena společnosti, ať již má nebo nemá kriminální minulost.

Celá řada preventivních programů je zaměřena na potenciální pachatele, na osoby sociálně nepřizpůsobivé, na rizikové jedince, toxikomany a hlavně na skupiny mládeže s kriminálním zaměřením.

Preventivní aktivity jsou směřovány také k pachatelům trestné činnosti. Formy a prostředky preventivního působení se liší podle toho, zda se jedná o pachatele prvotrestaného nebo recidivistu a podle druhu trestné činnosti, kterou páchá. Přihlíží se také k věku pachatele, jeho pohlaví či etniku.

Objekty prevence jsou také oběti či potenciální oběti kriminality. Prevence se zaměřuje především na výchovné a osvětové působení, na ochranu oběti a neutralizaci negativních důsledků pro oběť, (Vichlenda, Běreš, 2008).

3.3 Subjekty kriminální prevence

Prevence kriminality zahrnuje širokou patelu rozličných aktivit vyvíjenou celou řadou subjektů – nositelů preventivních aktivit.

„Předcházení kriminalitě už není jen záležitostí pouze státních orgánů (orgánů činných v trestním řízení), ale i státních institucí působících ve sféře sociální kontroly, tak i institucí nestátní, zájmových a politických sdružení občanů, církve, soukromoprávních institucí, občanských iniciativ, nadací aj. Významné místo v prevenci má rodina, škola a masmédiá,“ (Vichlenda, Běreš, s.26, 2005).

Jednotlivé resortní programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti svých ministerstev.

„Ministerstvo vnitra program prevence kriminality směřuje na mládež v několika oblastech:

- podpora praktické realizaci prevence kriminality ve městech s vysokou mírou trestné činnosti, podporuje projekty občanských sdružení zabývajících se prevencí kriminality – linky důvěry, krizové linky, střediska pomoci ohroženým dětem,
- odbor prevence kriminality vytvořilo koncepci projektu „Centrum včasné intervence“, kdy se jedná o systémový přístup k péči o mladistvé delikventy,
- další oblast se týká preventivní činnosti Policie České republiky, která obsahuje poradenství pro děti a mládež v oblasti předcházení trestné činnosti a prevence dopravní nehodovosti,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 48, 2001).

„Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se zaměřuje na:

- školení učitelů v oblasti primární a sekundární prevence,
- propracování systému pedagogicko-psychologického poradenství,

- péči o narušenou mládež, zejména ve výchovných ústavech,
- podporu aktivit mládeže zaměřených na volný čas,
- rozvoj sociálně-právní výchovy a forem vzdělávání.
- Školám a školským zařízením jsou dodávány osvětové a metodické materiály k prevenci,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 49, 2001).

„Ministerstvo práce a sociálních věcí se zaměřuje na :

- zlepšování a rozšiřování standardní sociální práce,
- práci s nezaměstnanými,
- podporu nevládních organizací zabývajících se aktivitami v sociální oblasti.

Byl také zvýšen počet sociálních pracovníků orientovaných na práci s dětmi, mládeží a rodinou, především zaměřených na disfunkční rodiny. Zavedena byla funkce asistenta s ohroženou mládeží „na ulici“ (streetwork), kdy se zaměřují na práci s mládeží, která je ohrožena sociálně patologickými jevy. Na úřadech byla zřízena „Informační poradenská střediska“, která pomáhají při volbě povolání, poskytují pomoc mladým lidem, kteří jsou znevýhodněni na trhu práce,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 51, 2001).

Ministerstvo spravedlnosti se orientuje v prevenci kriminality mládeže na oblast legislativní, výkonnou – při vytváření podmínek pro aplikaci alternativních trestů a odklonů v trestním řízení a oblast výzkumnou, kterou zajišťuje Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

„Ministerstvo zdravotnictví svoji aktivitu v prevenci kriminality mládeže zaměřuje na prevenci týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání dětí, na léčbu závislostí – především drogových a na pomoc dětským obětem trestných činů,“ (Zoubková, Nikl, Černíková, s. 51, 2001).

Ministerstvo kultury podporuje řadu kulturních projektů, které se zaměřují na trávení volného času dětí a mládeže, jedná se o primární prevenci kriminality mládeže.

Jednotlivá ministerstva se s prevencí kriminality mládeže vypořádávají více či méně úspěšně. Největším nedostatkem je především nesystémovost v součinnosti a vzájemné komunikaci mezi ministerstvy. Tomuto problému by měl předcházet mimo jiné Republikový výbor pro prevenci kriminality a další neresortní komise.

Republikový výbor pro prevenci kriminality je nadresortním orgánem vlády, kdy je metodicky a koordinačně odpovědným za problematiku prevence kriminality v České republice.

Další komisí zabývající se prevencí je Meziresortní protidrogová komise, která koordinuje všechny subjekty zapojené do realizace protidrogové politiky, má na starosti její koncepci, dodržování jejich zásad, vyhodnocování efektivity a přidělování finančních prostředků (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001).

Ve všech preventivních aktivitách je žádoucí jejich součinnost. Je skutečností, že kriminální prevence je záležitostí celého spektra nejrůznějších subjektů, které působí ve všech sférách a na všech úrovních života společnosti (Vichlenda, Běreš, 2008).

3.4 Prevence kriminality v činnosti Policie ČR

V rámci subjektů prevence kriminality zaujímá důležité místo policie, která je při ochraně společnosti před kriminalitou zcela nezastupitelná. Policie není zaměřena pouze na represii, ale také na prevenci.

„Policie je ozbrojeným bezpečnostním sborem, který plní úkoly související s vnitřním pořádkem a bezpečností.

Preventivní charakter činnosti Policie ČR spočívá především v:

- ochraně bezpečnosti osob a majetku,
- spolupůsobení při zajišťování veřejného pořádku,
- odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů,
- konání vyšetřování trestných činů,
- dohlížení na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupůsobení při jeho řízení,

- odhalování a projednávání přestupků.

Cílem prevence kriminality v Policii České republiky je odstraňování příčin a podmínek vzniku kriminality, odhalování pachatelů a ochrana osob i majetku před trestnou činností,“ (Vichlenda, Béréš, s. 71, 2008).

Hlavní úsilí preventivní činnosti Policie České republiky spočívá na preventivně informačních skupinách, které byly zřizovány od poloviny devadesátých let na policejních ředitelstvích.

Děti ve věku od 3 – 18 let jsou hlavní cílovou skupinou preventivního působení preventivních informačních skupin. Ve školách, školkách a školských zařízeních působí i řada policistů z obvodních oddělení nebo specializovaných útvarů. Tyto preventivní aktivity se realizují formou přednáškové a besední činnosti a soutěží směřujících do oblastí primární prevence, jako doplněk preventivních programů škol a školských zařízení.

Policejním prezidentem byla vyhlášena priorita preventivní práce zaměřená na zvyšování právního vědomí dětí a mládeže. Odbor prevence kriminality v posledních letech rovněž podporoval tvorbu projektů zaměřených na prevenci školního násilí a zvyšování právního vědomí dětí.

3.4.1 Preventivní informační skupiny Policie ČR

Preventivně informační skupiny jsou základním organizačním článkem Policie České republiky v oblasti veškeré preventivní činnosti.

Činnost preventivně informačních skupin je rozdělena do několika oblastí, zejména jde o:

- a) **oblast styku s veřejností a médii** – jedná se o kontakt se sdělovacími prostředky a styk s veřejností, podílí se na přípravě a realizaci projektů prevence kriminality, zabezpečení informačního servisu pro sdělovací prostředky, zajišťuje pátrání po osobách a věcech prostřednictvím sdělovacích prostředků a mimořádných vysílacích relací, organizování a provádění tiskových konferencí, besed, přednášek pro občany, zejména pro děti, mládež a seniory.

- b) **analytická a signalizační činnost** – zpracovávají se analýzy trestné činnosti a dopravní nehodovosti, navrhují se orgánům státní správy a samosprávy opatření ke zlepšení současného stavu, informovanost o nejzatíženějších místech silniční dopravy, navrhování adekvátních preventivních opatřeních.
- c) **poradenská, informační a propagační činnost směrem k veřejnosti** – jedná se o informace pro širokou veřejnost – o vydávání dokladů, policejních formulářů, správních poplatcích apod., rady pro oběti trestných činů a přestupků, informace z oblasti silniční dopravy, informace pro cizince apod.
- d) **v oblasti situační prevence** – se týkají informace o možnostech ochrany objektů (bytů, domů, kanceláří), před pachateli pomocí certifikovaných mechanických zábranných prostředků, informace o možnostech individuální ochrany (sebeobrana, technické prostředky), pořádání odborných výstav a seminářů apod.
- e) **v oblasti spolupráce** – s představiteli státní správy a samosprávy v dané lokalitě při tvorbě a realizaci dílčích projektů prevence kriminality na místní úrovni, do kterých je Policie ČR zapojena, nebo je navrhuje a organizuje (Holub, 2002).

Pracovníci preventivních informačních skupin provádějí i velmi důležitou činnost v oblasti sociální prevence. Docházejí na besedy, pořádají soutěže pro děti z mateřských, základních a středních škol.

Pro dospělé organizují dny otevřených dveří, preventivně výchovné akce, dny s policií, výstavy apod. V zájmu policie je, aby se občanům prezentovala jako služba veřejnosti.

V rámci Policie České republiky ve Zlíně vznikla taktéž Preventivně informační skupina ke dni 1. května 1999. Také tato skupina kromě pravidelných přednášek na základních, středních školách a v různých zájmových organizacích, zajišťuje exkurze pro školy v prostorách zlínské policie, kde lze shlédnout výzbroj a výstroj těžkooděnců, operační středisko či cely, kde se zadržují pachatelů trestných činů. Na preventivních opatřeních spolupracuje s městy, obcemi i příslušnými institucemi.

Jedním z dalších cílů pracovníků této skupiny je informovat občany o možnostech a způsobech ochrany před trestnou činností a dopravní nehodovostí.

K tomuto účelu byla zřízena i poradenská místnost pro veřejnost, kde policisté poradí občanům jak zabezpečit svůj majetek nebo jak se nestát obětí trestného činu či přestupku. Další oblastí, kterou se skupina zabývá je bezpečnost silničního provozu, drogová problematika, zvyšování právního vědomí apod. Tyto preventivní informace se předávají občanům s využitím médií a dále formou přednášek na základních a středních školách.

V loňském roce 2008 pracovníce Preventivně informační skupiny Policie ČR Zlín uskutečnili cca 72 přednášek a besed pro žáky a studenty škol, kterých se zúčastnilo přibližně 2 600 žáků a studentů.¹

Témata přednášek na školách

Zaměření přednášek a besed na školách je různorodé podle věku žáků. Pro žáky první stupně základních školy jsou určeny besedy s aktivním zapojením. Jedná se o prevenci dopravní nehodovosti a bezpečnosti silničního provozu, kdy k tomuto tématu jsou určeny besedy s dopravní výchovou se zaměřením na chodce a na cyklisty (probírají se pravidla chování v silničním provozu, dopravní značky). Velmi žádané jsou přednášky na téma „Kdo jsou a co dělají policisté“, kde se žákům I. i II. stupně základních škol představuje policie, jak pozná dítě policistu – druhy uniforem, činnost policie, jejich strukturu, organizaci. Dětem je umožněno setkání s policistou z místního obvodního oddělení, kdy ukázka výstroje a výzbroje vždy zpestří besedu.

Přednášky a besedy pro žáky II. stupně základních škol a studenty středních škol a středních odborných škol jsou převážně zaměřeny na prevenci kriminality – **protidrogovou prevenci**, kdy přednáška je zaměřena na objasnění drogové scény v České republice, kriminologické aspekty drogové kriminality a právní úpravu drogové kriminality v České republice.

¹ <http://www.zl.jm/PIS/Index.htm>

Další téma se týká **trestné činnosti páchané na mládeži**, kdy obsahem je téma zanedbání povinné výživy, týrání svěřené osoby, pohlavní zneužívání, ohrožování mravní výchovy mládeže, popř. obchodování se ženami.

Velmi žádanou bývá i přednáška zaměřená na **kriminalitu mládeže a trestnou činnost mládeže**, kde jsou objasněny základní právní pojmy, příčiny, které vedou mládež k páchání kriminálních deliktů, rozlišení majetkové, násilné a rasově motivované trestné činnosti, přednáška se týká také diváckého násilí a sprejství.

Mezi další výukové programy jsou zařazována témata jako sekty a náboženská hnutí, žloutenka, bezpečí pro dívky, záškoláctví a problematika šikany na školách, agresivita, volný čas, vliv vrstevnické skupina a drogy, alkoholová toxikomanie apod.¹

Pro ilustraci uvedu dvě konkrétní témata přednášek na školách:

Záškoláctví – přednáška určená žákům II. stupně základní školy (7. třída)

Záškoláctví je již tradičně pojímáno jako porušení řádu školy, ale ve skutečnosti toto provinění vyplývá ze školského zákona, který obsahuje ustanovení o povinné školní docházce. Žák má tedy uloženo, aby se pravidelně a včas dostavoval do vyučování.

Záškoláctví vede k zamyšlení, že každé, i málo nadané dítě, by mělo ve školním prostředí v nějaké činnosti prožít úspěch.

Tématem hodiny je seznámení s:

- definicí záškoláctví
- objasnění co se rozumí dětskými potulkami
- co znamená kratší zanedbávání školy
- co je účelové záškoláctví
- postihy za tyto činnosti
- cesta k nápravě
- objasnění souvislosti „záškoláctvím ke kriminalitě“.²

Bezpečí pro dívky – přednáška určená žákyním II. stupně základní školy (9. třída)

Pro dívky je speciálně připravena beseda s názvem „Bezpečí pro dívky“, týkající se protispolečenských jevů.

Výukový program je zaměřen na vysvětlení dvou trestných činů § 241 – znásilnění, § 242, 243 – pohlavní zneužívání a to nejen z hlediska trestního práva, ale i objasnění činnosti policie po spáchání uvedených trestných činů a upozorněním na to, jak by se měly dívky v uvedených případech chovat.

V současné době jsou mladí lidé otevřeně seznamováni s otázkami sexuality jak ve škole, v rodinách, tak i ve sdělovacích prostředcích.

Cílem je seznámit dívky se sexuálním zneužíváním v rodinách, případným znásilněním a preventivními opatřeními.

Součástí tématu přednášky je:

- vysvětlení trestného činu znásilnění
- typy pachatelů
- práce policie na místě činu
- vysvětlení trestného činu pohlavního zneužívání
- diskuse k tématu.²

Protože prevence se dá označit jedním slovem – předcházení. Policista na ulici vykonává prevenci svou přítomností. Policisté ve školách předcházejí negativním následkům předáváním informací na přednáškách či besedách. Ale největší díl prevence ve vztahu k dětem je na rodičích.

² http://10.8.72.2/rs_stlantic/project/article.php

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU

PhDr. P. Krejčí, CSc. z Policejní akademie ČR se na I. národní konferenci k prevenci kriminality v Brně zmínil v tématu prevence kriminality, že řada výzkumů kriminality mládeže poukazuje na nízkou úroveň jejich právního vědomí. O tom, že právní vědomí našich středoškoláků a učňů není příliš rozvinuté se často přesvědčuje u uchazečů z řad čerstvých maturantů o studium na Policejní akademii ČR. Velká část mládeže je právně a morálně dezorientovaná.

Praktická část diplomové práce navazuje na teoretickou část. V teoretické části jsem se zabývala prevencí kriminality dětí a mládeže a v praktické části chci ověřit úroveň právního vědomí studentů středních škol.

4.1 Výzkumný problém

Ověřit úroveň právního vědomí u studentů středních škol na základě absolvovaných přednášek a besed, které provádějí pracovníci prevence z řad policie.

4.1.1 Dílčí výzkumné problémy

Jaká je úroveň právního vědomí studentů v oblasti trestní odpovědnosti?

Jaká je úroveň právního vědomí studentů související s trestnými činy či přestupky?

Jaké jsou požadavky studentů na realizaci preventivních aktivit realizovaných Policí ČR ve Zlíně.

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem tohoto výzkumu je popsat úroveň právního vědomí studentů a návrhy studentů na zaměření preventivních aktivit na školách.

4.3 Metodika výzkumu

- Aplikovaný, empirický, kvantitativní výzkum
- Popisný výzkumný problém
- Dotazníkové šetření
- Náhodný výběr
- Technika – dotazník , analýza dat

4.3.1 Výzkumný vzorek

- Základní soubor: respondenti ve věku 16 -17 let, studenti prvního ročníku středních škol ve Zlíně,
- Předpokládaný rozsah: 100 respondentů, ve skutečnosti vráceno 60 dotazníků

4.3.2 Časový plán výzkumu

Výzkum probíhal od listopadu 2008 do únor 2009:

- stanovení tématu, výzkumného problému a cílů výzkumu (listopad 2008),
- volba metod a výzkumných technik (listopad, prosinec 2008),
- realizace výzkumu, sběr dat (prosinec, 2008)
- zpracování, analýza dat, doporučení pro praxi (leden, únor 2009)

4.4 Realizace výzkumu

Respondentům bylo předáno 100 dotazníků týkajících se výzkumu k zjištění úrovně právního vědomí studentů a návrhy na zaměření preventivních aktivit na školách.

4.5 Analýza dat

Výzkumný vzorek sestával z náhodně vybraných studentů středních škol ve městě Zlíně. Z předaných 100 dotazníků se při sběru vrátilo 60 kusů vyplněných dotazníků.

Tabulka č. 3 – Množství vrácených dotazníků

Výzkumný vzorek	Počet dotazníků	Počet vrácených dotazníků
Studenti středních škol	100 ks	60 ks

Tabulka č. 4 – Zastoupení respondentů z hlediska pohlaví (vrácené dotazníky)

Výzkumný vzorek	Dívky	Chlapci
Studenti středních škol	33	27

Z vrácených dotazníků v počtu 60 kusů bylo zjištěno, že dívky vyplnily dotazník v počtu 33 a chlapci v počtu 27.

4.5.1 Vyhodnocení dotazníku – kvantitativní a kvalitativní analýza

Kvalitativní analýzu dotazníkového šetření jsem zaměřila jako analýzu dílčích výsledků týkajících se vymezených dílčích výzkumných problémů. Dílčí výzkumné problémy jsem popsala v návaznosti na vyhodnocený dotazník.

Dílčí výzkumný problém:

- **Jaká je úroveň právního vědomí studentů v oblasti trestní odpovědnosti?**

Otázka č. 2 – Jaká je věková hranice u osob, které nazýváme nezletilými?

Otázka č. 3 – Jaká je věková hranice u osob, které nazýváme mladistvými?

Otázka č. 4 – Osoba je trestně odpovědná v ČR jestliže:

Tabulka č. 5 - Počet správných odpovědí na otázku č. 2, 3 a 4

Dotazník	Otázka č. 2		Otázka č. 3		Otázka č. 4	
	správně	chybně	správně	chybně	správně	chybně
Počet odpovědí	38	22	45	15	44	16

Hodnocení:

Z výsledků, které jsou prezentovány v tabulce č. 5 je patrné, že právní vědomí studentů v oblasti trestní odpovědnosti je na vysoké úrovni. Studenti odpověděli správně u otázky č. 2 v 63%, u otázky č. 3 v 75% a u otázky č.4 v 73%.

Z výše uvedeného je patrné, že se dobře orientují v pojmech nezletilý, mladistvý a mají správné znalosti o trestní odpovědnosti naší republiky.

- **Jaká je úroveň právního vědomí studentů související s trestnými činy či přestupky?**

Otázka č. 5 – Trestní zákon neumožňuje uložit trest

Otázka č. 6 – Soud nemůže mladistvému uložit trest

Tabulka č. 6 - Počet správných odpovědí na otázku č. 5 a 6

Dotazník	Otázka č. 5		Otázka č. 6	
	správně	chybně	správně	chybně
Počet odpovědí	49	11	36	24

Hodnocení:

Z odpovědí, které jsou prezentovány v tabulce č. 6 se dá usoudit, kdy u otázky č. 5 bylo uvedeno 82% správných odpovědí, že studenti mají výbornou znalost o tom, že v České republice nelze udělit trest smrti. U otázky č. 6 bylo 60% správných odpovědí, což ukazuje taktéž o velmi dobré úrovni znalostí.

Otázka č. 7 – Obviněný se nazývá osoba:

Otázka č. 8 - Obžalovaný je osoba:

Otázka č. 9 - O které orgány se jedná, když pohoříme o orgánech činných v trestním řízení?

Tabulka č. 7 - Počet správných odpovědí na otázku č. 6, 7 a 8

Dotazník	Otázka č. 7		Otázka č. 8		Otázka č. 9	
	správně	chybně	správně	chybně	správně	chybně
Počet odpovědí	32	28	41	19	28	32

Hodnocení:

Z výsledků, které jsou prezentovány v tabulce č. 7 lze odvodit, že právní uvědomí u otázky č. 7 i 8 je na dobré úrovni, byl uveden nadpoloviční počet správných odpovědí (53% a 68%).

U otázky č. 9 je patrné, že studenti pouze v 47% určili správně orgány činné v trestním řízení. Část zbývajících studentů označovala jako orgány činné v trestním řízení pouze policejní orgán a soud, pravděpodobně dostatečně dobře neznají roli státního zastupitelství v trestním řízení, kdy se jedná o státního žalobce.

Otázka č. 10 – Jestliže někdo, třeba i z legrace, vyhotoví duplikát bankovky, kterou udává za pravou dopouští se:

Otázka č. 11 – Jestliže někdo je si vědom toho, že nějaká osoba pozměňuje bankovky různých hodnot a neoznámí tuto skutečnost policii, dopouští se:

Tabulka č. 8 - Počet správných odpovědí na otázku č. 10 a 11

Dotazník	Otázka č. 10		Otázka č. 11	
	správně	chybně	správně	chybně
Počet odpovědí	31	29	28	32

Hodnocení:

Z výsledků, které jsou uváděny v tabulce č. 8 je patrné, že pouze okolo 50% studentů označilo padělání a pozměňování peněz za trestný čin. U otázky č. 11 se studenti ve 53% domnívali, že neoznámení padělání a pozměňování peněz se dopouštíme pouze přestupku nebo se nedopouštíme ničeno, kdy v tomto případě se jedná také o trestný čin.

Otázka č. 12 – Pokud mladistvý z legrace pokreslí grafity stěny domu, garáže a majitelům vznikne škoda 1 200,- Kč, mladistvý se dopustil:

Otázka č. 13 – Pokud se mladistvý dopustí krádeže ve škole a vznikne škoda 2 000,- Kč, dopustil se:

Otázka č. 14 – Pokud mladistvý ukradne z kapsy kalhot spolužáka jeho peněženky, vznikne škoda 560,- Kč, mladistvý se dopustil:

Tabulka č. 9 - Počet správných odpovědí na otázku č. 12, 13 a 14

Dotazník	Otázka č. 12		Otázka č. 13		Otázka č. 14	
	správně	chybně	správně	chybně	správně	chybně
Počet odpovědí	30	30	33	27	24	36

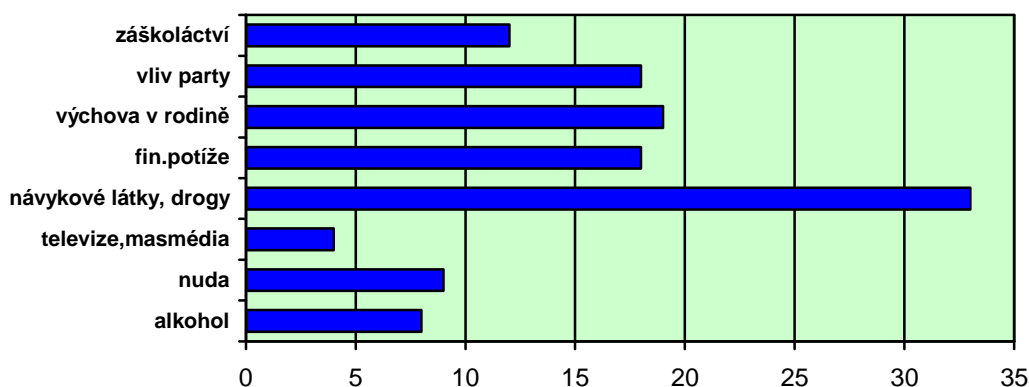
Hodnocení:

Z výsledků, které jsou prezentovány v tabulce č. 9 lze usoudit, že právní vědomí studentů v této oblasti je celkem na dobré úrovni. U otázky č. 12 i 13 nejméně polovina studentů správně rozlišila zda se nezletilý dopustil trestného činu či přestupku. U otázky č. 12 pravděpodobně studenty mátlá výška škody (kdy u sprejství jako trestného činu nerozhoduje způsobená škoda).

U otázky č. 14 uváděli studenti převážně, že se jedná o přestupek (pravděpodobně z důvodu způsobené nízké škody). Pouze 40% studentů označilo krádež na osobě jako trestný čin, kdy opět nerozhoduje výše škody, ale nebezpečnost pro společnost.

Otázka č. 15 – Označte 2 faktory, které podle Vás nejvíce ovlivňují děti a mládež v páchání trestné činnosti:

Graf č. 4 – Označuje faktory, které podle studentů nejvíce ovlivňují trestnou činnost dětí a mládeže

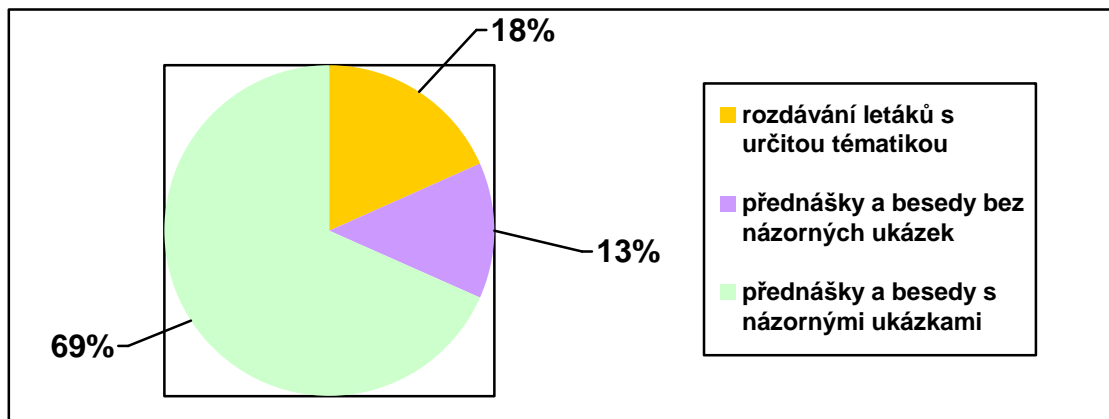

Hodnocení:

Z výsledků, které jsou názorně ukázány v grafu č. 4 je zřejmé, že za faktor který nejvíce ovlivňuje trestnou činnost dětí a mládeže studenti označili návykové látky a drogy. Dále určili jako významný faktor výchovu v rodině, finanční potíže, vliv party a záškoláctví.

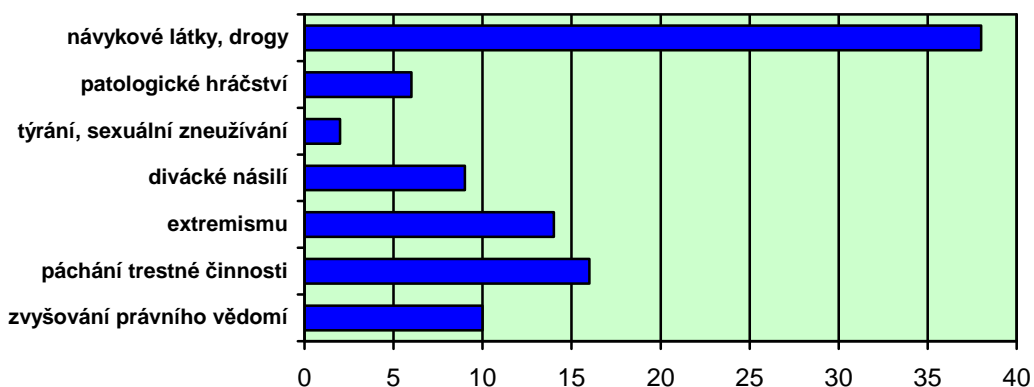
- **Jaké jsou požadavky studentů na realizaci preventivních aktivit realizovaných Policií ČR ve Zlíně?**

Otázka č. 16 – Jakou formou by měla provádět Policie ČR preventivní aktivity na školách?

Graf č. 5 – Označující formy preventivních aktivit na školách**Hodnocení:**

Jak je uvedeno v grafu č. 5, studenti by uvítali provádění preventivních aktivit Policí České republiky formou přednášek a besed s názornými ukázkami. U 18% studentů, kteří uvedli jako požadovanou formu prevence rozdávaní letáků je zřejmé, že o přednášky či besedy nemají zájem.

Otázka č. 17 – Na jaká témata by se měla zaměřit Policie ČR při přednáškách na středních školách?

Graf č. 6 – Označující témata, na která by se měla nejvíce zaměřit Policie ČR při svých preventivních programech

Hodnocení:

Z výsledků, které jsou prezentovány v grafu č. 6 je zřejmé, že studenti mají nejvíce zájem o přednášky a besedy s tematikou návykových látek, páčání trestné činnosti, extremismu a zvyšování právního vědomí.

Celkové hodnocení:

Z výsledků, které jsou výše prezentovány lze odvodit, že úroveň právního vědomí studentů je na dobré úrovni. Dobře se orientují v oblasti trestní odpovědnosti. Slabší teoretické znalosti byly patrné v konkrétních případech, kde měli studenti rozlišit jednání, které naplňovalo skutkovou podstatu trestného činu a jednání, které naplňovalo nižší stupeň nebezpečnosti činu pro společnost – přestupek.

Ohledně preventivních aktivit na školách se většina studentů shodla na formě přednášek a besed s názornými ukázkami se zaměřením na návykové látky, páčání trestné činnosti, extremismus a zvyšování právního vědomí.

V současné době jsou děti a mladiství informováni hlavně o svých právech, nikoliv o svých povinnostech.

Děti mladší 15-ti let často spoléhají na svoji beztrestnost a mají tendenci zneužívat toho. I když nejsou trestně odpovědné, přesto jsou postižitelné. Nelze proti nim zahájit trestní řízení, ale lze přistoupit k jiným výchovným opatřením – uložením výchovného, ochranného a trestního opatření.

Pokud mladistvý páchá trestnou činnost, policie celou věc šetří. Spáchaný čin může být klasifikována jako přestupek nebo trestný čin a podle toho se odvíjejí trestní postihy.

S přihlédnutím k výsledkům provedeného výzkumu jsem dospěla k závěru, že v dnešní době je stále více potřebné zvyšovat právní vědomí našich dětí a mládeže. Je nutné aby uměli rozpoznat pomyslnou hranici, kde končí legrace a začíná ona vážná stránka života.

Je třeba aby si každý jedinec uvědomil, že má nejen svá práva, ale také povinnosti, a to nejen vůči sobě samému, ale také vůči své rodině, společnosti.

4.6 Doporučení pro praxi

Organizování besed a přednášek má z kriminalistického hlediska význam jen tehdy, když je toto preventivní působení adresné. Proto je třeba organizovat přednášky a besedy také v době a místě, které jsou aktuální z hlediska kriminalistického objasňování konkrétních událostí (Vichlenda, Běreš, s. 93, 2008).

Školství:

- do školských vzdělávacích programů zařadit také prevenci kriminality dětí a mládeže jako součást prevence sociálně patologických jevů ,
- věnovat větší pozornost zvyšování právního vědomí žáků a studentů na školách, zvýšit časovou dotaci k těmto tématům,
- vzdělávat pedagogické pracovníky v oblasti prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Policie ČR:

- dle vyhodnocení dotazníkového průzkumu studentů se zaměřit na přednášky o který je největší zájem – návykové látky - drogy, páchání trestné činnosti, extremismus, zvyšování právního vědomí apod.
- pracovníci preventivních a informačních skupin si k přednáškám na školách přizvat i odborníky – specialisty z kriminální služby, specializující se na trestnou činnost drogovou, násilnou, majetkovou apod., kteří by mohli tyto besedy obohatit zkušenostmi z praxe.

4.6.1 Vzorová metodická příprava na přednášku v rámci prevence kriminality

Téma: Zvyšování právního vědomí

Škola: střední škola, střední odborná škola

Třída: 1. a 2. ročník

Počet posluchačů: do 30 studentů

Vyučovací metoda/časová dotace: přednáška, diskuse/1-2 hodiny

Pomůcky: trestní zákon, trestní řád

Obsah přednášky:

Zákon č. 218/2003 Sb.

➤ **Děti a jejich postižitelnost**

- vysvětlení pojmů jako např. nezletilý, mladistvý, dítě + věková hranice,
- jaké je trestní odpovědnost v České republice, pro srovnání a zajímavost uvést trestní odpovědnost v evropských zemích (Anglie 10 let, Francie 13 let, Řecko 12 let, Německo 14 let,
- postižitelnost dětí – ukládání výchovného, ochranného a trestního opatření

➤ **Mladistý – přestupek, trestný čin**

- **přestupek** – zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti – zákon č. 200/1990 Sb.,
- k odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, pokud zákon nestanoví, že je třeba úmyslného zavinění
- **trestný čin** – je pro společnost nebezpečný, jeho znaky jsou popsány v trestním zákoně ač. 140/1961 Sb.,
- řízení proti mladistvému, důvody vazby,
- trestní sazby, výše škod
- výchovná opatření, trestní opatření, soudní dohled, ústavní výchova, mediace, kurátor – přiblížení terminologie,

➤ vysvětlena úloha policistů, státních zástupců, soudců – orgánů činných v trestním řízení,

➤ diskuse, popř. rozebrání určitého trestného činu či přestupku na návrh studentů (např. padělání bankovek apod.)

Cíl: Uvědomění si že, děti a mládež mají svá práva (např. právo na jméno, rodiče, vzdělání, domov apod., ale že mají také své povinnosti. Uvědomění si každého jedince, že není beztrestný a že neznalost nikoho neomlouvá.

ZÁVĚR

Působení na mladou generaci musí mít charakter výchovně vzdělávací. Mělo by jít o proces zvyšování kompetencí dětí a mládeže, o rozvoj jejich dovedností, které by vedly k odmítání projevů agresivity a porušování zákona.

Mezi nejdůležitější prostředí, ve kterém probíhají procesy socializace a sociální integrace patří rodina, proto má v prevenci kriminality klíčový význam. Rodina je základním činitelem ve výchově jedince, utváří se zde jeho první společenské potřeby v oblasti rozumové a citové. Schopnost rodiny účinně fungovat je rozhodujícím činitelem prevence kriminality. Jakákoliv opatření preventivního charakteru, pokud rodina nefunguje, jsou velmi obtížná, neboť se úzce dotýká rodinného soužití. Proto se zde uplatňují nejlépe opatření týkající se oblasti primární sociální prevence, kdy je cílem, aby rodina plnila všechny své funkce, hlavně funkci výchovnou (Vichlenda, Běreš, 2008)

Po rodině zaujímá přední místo v procesu socializace škola. Také škola má za úkol naplňovat potřeby dětí a mládeže směrem k získávání správných sociálních dovedností a tím snižovat působení sociálně patologických jevů. Základními nástroji, která má škola k dispozici v realizaci preventivních opatřeních jsou školní vzdělávací programy na školách a systematické vzdělávání pedagogů v problematice prevence (Štaflová, 1999).

Prevence kriminality zaujímá stále větší místo také v práci policie a konkrétně v práci policistů preventivně informačních skupin. Na úrovni primární prevence realizují a podporují řadu projektů, jejichž cílem je předávání informací z oblasti právního vědomí a vštěpování společenských norem dětem a mládeži všech věkových kategorií. Využívají široké spektrum způsobů a forem, kdy se jedná hlavně o přednášky, besedy, tématicky zaměřené výtvarné či literární soutěže apod. Děti a mládež si z preventivních akcí odnášení vědomosti o základních právních pojmech, dovídají se jak chránit své bezpečí a majetek, jak například odmítnou nabízenou drogu a odolat jiným nežádoucím závislostem, kdy důvěřovat a kdy se naopak vyvarovat podvodníkům, zlodějům a násilníkům. Důležité jsou také pro děti a mládež informace a poučení, jak se mají chovat v případě, že se stanou obětí trestného činu a kdo jim podá pomocnou ruku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

HOLUB, J. a kol., *Zkušenosti policistů z besed na školách a z výchovných akcí pro mládež*. Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 2002. ISBN 80-70-7312-010-0.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha: PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

PROTIVINSKÝ, M., *Prevence kriminality*. Praha: Armex, 1999. ISBN 80-86244-03-2.

ŠTABLOVÁ, R. a kol., *Drogy, kriminalita a prevence*. Praha: PA ČR, 1999. ISBN 80-7251-018-5

VICHLENDÁ, M., BÉREŠ, L. *Prevence kriminality pro studující a učitele policejních škol MV*. Praha: MV ČR, 2008.

ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. Praha: PA ČR, 1996. ISBN 80-85981-28-9.

ZAPLETAL, J. a kol., *Prevence kriminality*. Praha: PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-200-5.

ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V., *Kriminalita mládeže*. Praha: PA ČR, 2001. ISBN 80-7251-070-3.

Internetové zdroje:

<<http://www.zl.jm/PIS/Index.htm>>

<http://10.8.72.2/rs_atlantic/project/article.php>

<<http://www.mvcr.cz>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
tzv.	tak zvaně
ČR	Česká republika
PČR	Policie České republiky
PIS	Preventivně informační skupina
č.	číslo
aj.	a jiné
Tab.	tabulka
ks	kusů

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Podíl spáchaných trestných činů dětí a mladistvých na objasněných trestných činech v okrese Zlín v roce 2008 v %	25
Graf č. 2 – Struktura objasněných trestných činů spáchaných dětmi v okrese Zlín v roce 2008 v %	26
Graf č. 3 – Struktura objasněných trestných činů spáchaných mladistvými v okrese Zlín v roce 2008 v %	26
Graf č. 4 – Označuje faktory, které podle studentů nejvíce ovlivňují trestnou činnost dětí a mládeže	48
Graf č. 5 – Označující formy preventivních aktivit na školách.....	48
Graf č. 6 – Označující témata, na která by se měla nejvíce zaměřit Policie ČR při svých preventivních programech	49

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 - Kriminalita mládeže	16
Tab. č. 2 - Struktura objasněných trestných činů spáchaných dětmi a mladistvými v roce 2008	24
Tab. č. 3 – Množství vrácených dotazníků	44
Tab. č. 4 – Zastoupení respondentů z hlediska pohlaví (vrácené dotazníky)	44
Tab. č. 5 - Počet správných odpovědí na otázku č. 2, 3 a 4	44
Tab. č. 6 - Počet správných odpovědí na otázku č. 5 a 6	45
Tab. č. 7 - Počet správných odpovědí na otázku č. 6, 7 a 8	46
Tab. č. 8 - Počet správných odpovědí na otázku č. 10 a 11	46
Tab. č. 9 - Počet správných odpovědí na otázku č. 12, 13 a 14.....	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro výzkum	60
Příloha P II: Publikace a letáky určené k prevenci.....	64

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení studenti,

dostává se Vám do rukou dotazník, který je součástí výzkumu diplomové práce, která je zaměřena na prevenci kriminality dětí a mládeže.

Tento dotazník je zaměřen na výzkum úrovně právního vědomí studentů středních škol a přehledu znalostí preventivních opatření týkajících se kriminality mládeže.

Označte jednu správnou odpověď. Pouze u otázky č. 15 a 17 můžete označit více odpovědí.

Dotazník je anonymní, nepodepisujte se!

1. Pohlaví:

- a) dívka
- b) chlapec

2. Jaká je věková hranice u osob, které nazýváme nezletilými?

- a) 0 – 15 let
- b) 0 – 18 let

3. Jaká je věková hranice u osob, které nazýváme mladistvými?

- a) 0 - 15 let
- b) 14 – 18 let
- c) 15 – 18 let

4. Osoba je trestně odpovědná v ČR jestliže:

- a) dovršila věk 15 let
- b) dovršila věk 18 let
- c) od narození

5. Trestní zákon neumožňuje uložit tresty:

- a) propadnutí majetku, peněžitý trest, zákaz pobytu
- b) trest smrti
- c) odnětí svobody, vyhoštění, ztráta vojenské hodností

6. Soud nemůže mladistvému uložit trest:

- a) zákaz činnosti, která je nezbytná při přípravě na povolání (např. řízení motorových vozidel, které se učí v rámci přípravy na povolání automechanik)
- b) odnětí svobody
- c) peněžitý trest, je-li výdělečně činný

7. Obviněný se nazývá osoba:

- a) starší 18 let a má české občanství
- b) označující skutečného pachatele spáchaného trestného činu
- c) proti níž bylo zahájeno trestní stíhání

8. Obžalovaný je osoba:

- a) která byla předběžně umístěna do vazby
- b) na kterou byla podána obžaloba u soudu
- c) která u soudu zaplatila kauci

9. O které orgány se jedná, když hovoříme o orgánech činných v trestním řízení:

- a) policejní orgán, soud, státní zástupce
- b) policejní orgán a soud
- c) policejní orgán, soud, poškozený

10. Jestliže někdo, třeba i z legrace, vyhotoví duplikát bankovky, kterou udává za pravou dopouští se:

- a) trestného činu
- b) špatného vtípu
- c) přestupku

11. Jestliže někdo je si vědom toho, že nějaká osoba pozměňuje bankovky různých hodnot a neoznámí tuto skutečnost policii, dopouští se:

- a) přestupku, za který může být potrestán pokutou až 5 000,- Kč
- b) trestného činu, za který může být potrestán až na 3 roky

c) ničeho se nedopouští

12. Pokud mladistvý z legrace pokreslí grafity stěny domu, garáže a majitelům vznikne škoda 1 200,- Kč, mladistvý se dopustil:

- a) trestného činu
- b) přestupku
- c) ničeho, pokud škodu uhradí

13. Pokud se mladistvý dopustí krádeže ve škole a vznikne škoda 2 000,- Kč, dopustil se:

- a) trestného činu
- b) přestupku
- c) ničeho, pokud škodu uhradí

14. Pokud mladistvý ukradne z kapsy kalhot spolužáka jeho peněženku, vznikne škoda 560,- Kč, mladistvý se dopustil

- a) trestného činu
- b) přestupku
- c) ničeho, pokud škodu uhradí

15. Označte 2 faktory, které podle vás nejvíce ovlivňují děti a mládež v páchání trestné činnosti:

a) alkohol	b) finanční potíže
c) nuda	d) výchova v rodině
e) televize, masmédia	f) vliv party
g) návykové látky, drogy	h) záškoláctví

16. Jakou formou by měla provádět Policie ČR preventivní aktivity na školách:

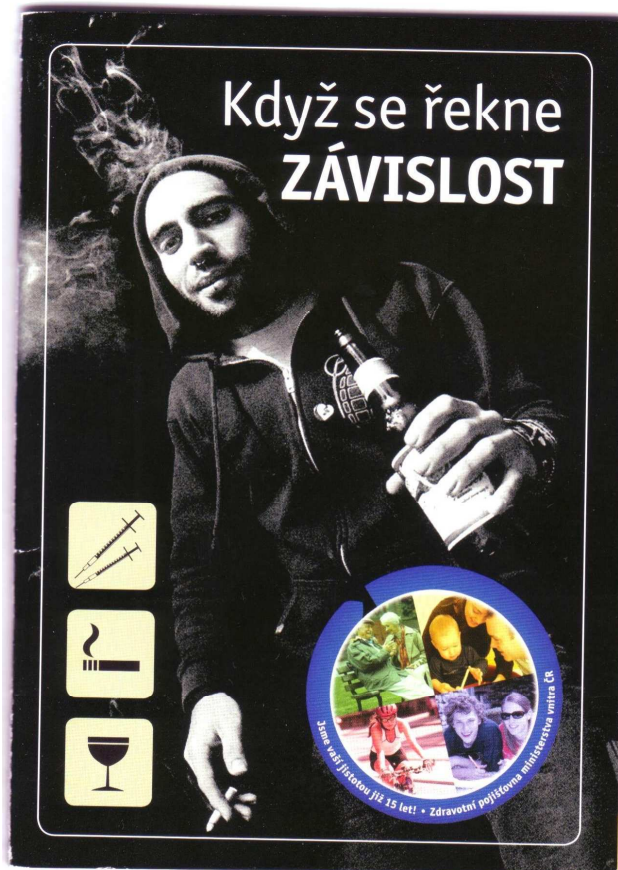
- a) pouze rozdávat letáky s určitou tematikou
- b) přednášky a besedy bez názorných ukázek
- c) přednášky a besedy s názornými ukázkami

17. Na jaká témata by se měla zaměřit Police ČR při přednáškách na středních školách, označte max. 2 možnosti:

- a) návykové látky – drogy, alkohol....
- b) patologické hráčství
- c) týrání, sexuální zneužívání
- d) divácké násilí
- e) extremismus
- f) páchání trestné činnosti
- g) zvyšování právního vědomí

Děkuji za vyplnění dotazníku.

PŘÍLOHA P II: PUBLIKACE A LETÁKY URČENÉ K PREVENCI

 Policie České republiky upozorňuje:

Rodiče pozor!
Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!

- Máte doma dítě školního věku?
- Mluvíte s ním na téma dětská šikana?
- Máte pocit, že Vašeho dítěte se to netýká? Možná ano, ale co když to tak není?

Vsad'te na prevenci a nepodceňujte nebezpečí šikany!

www.mvcr.cz

